Közép-szigetköz állattenyésztésének helyzete és fejlesztése

Horváth Eszter

Kulcsszavak: Szigetköz, állati termék, modellalkotási eljárások, vidékfejlesztési stratégia, fejleszthető területek.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A Szigetközben a legnagyobb értéket maga a táj képviseli, melynek megőrzése, fenntartása, a valamikori híres állattenyésztés újraélesztése különösen nagy feladatot ró a mezőgazdaságra, a vállalkozókra. A vizsgálatok középpontjába a szigetközi állatitermék-termékpályája állt, továbbá a térség állatitermék-előállításának vidékfejlesztésben betölthető szerepe és lehetőségeinek feltárása szerepelt.

A vizsgálati eredményeket helyzetértékelési modell foglalta össze, mely szerint csökkent az állatállomány, a gazdaságok száma és a kibocsátott állati termékek mennyisége, korszerűtlen a technológia és technika, a vertikális termékpálya hiányos és feszültségekkel terhelt, a gyepgazdálkodás lehetőségei kiaknázatlanok, a gazdálkodók termelési motiváltsága alacsony színvonalú.

Ezek figyelembevételével került sor a megvalósítás lépéseit tartalmazó feladatmeghatározási modell kidolgozására, amely számol a térségi vidékfejlesztési szervezetek törekvéseivel, azok eddigi eredményeivel, valamint a mezőgazdaság tájmegőrző, vidék- és falufejlesztésben betölthető sokrétű szerepével a Közép-Szigetközben.

BEVEZETÉS

A térség állatitermék-előállítását meghatározó jelenlegi társadalmi és gazdasági állapotok – így a redukálódott állati termék alapanyag-előállító volumen, az állattenyésztés társadalomban betöltött szerepének gyengülése, a technológiai fejlesztések elmaradása, az infrastrukturális hiányosságok – indokolják a tárgyszerű, a körülmények és lehetőségek tudományosan megalapozott vizsgálatát. Ezzel a tényleges helyzettel szükséges számolni a jövőben a szigetközi gazdaságoknak, hogy megfeleljenek az élelmiszer-biztonsági, a minőségi követelményeknek, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásnak, a környezet- és természetvédelem követelményeinek, a változó fogyasztói magatartásoknak, szokásoknak.

A jövőben a fenntartható agrár- és vidékfejlesztésben az állattenyésztés azáltal válhat kiemelt szerepűvé, hogy a hagyományos árutermelő funkció mellett az állattenyésztés termelő-szolgáltató, nem (csak) élelmiszer előállító funkciója (pl.: hagyományok őrzése, tenyésztési kultúra ápolása, rekreáció, üdülés) is hangsúlyosabbá válik. Nagy figyelmet célszerű fordítani a szigetközi állattenyésztésben alkalmazható újszerű hasznosítási irányoknak, amelyekkel új típusú lehetőségek – mint például szolgáltatások, oktatás, munkahelyteremtés – társíthatók a térségi állatitermék-előállításhoz.

A VIZSGÁLT TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA ÉS A MÓDSZEREK

A vizsgálatok három nagy csoportra oszthatók:

1. vizsgálati terület: a művelési ágak, ezen belül is főként a gyepterületek változásának (1895-2002) tendenciáit vizsgálta, a jelenlegi állattenyésztési struktúra változtatási lehetőségeinek feltárásához. Kiemelt szerepű a szigetközi gyepterületek újrahasznosításának lehetőségei és a közép-szigetközi gazdálkodásban alkalmazható gyephasznosítás újszerű modelljének a kidolgozása.

2. vizsgálati terület: a térségi állatitermék-előállítás átfogó áttekintése (a térségi mezőgazdasági szövetkezetek vizsgálatba vonásával), termékpálya-rendszerének feltárása és vizsgálata, az állattenyésztésben bekövetkezett változások, valamint azok tendenciáinak értékelése, továbbá a térség gazdálkodására jellemző problémák, a gazdálkodási realitások kimutatása.

3. vizsgálati terület: a térség vidékfejlesztési kezdeményezéseinek feltárása. A Felső- és Közép-Szigetközi Vidékfejlesztési Akciócsoport tevékenységének, valamint a vidékfejlesztési stratégia tanulmányozása, a 2006-ban támogatott térségi LEADER+ pályázatok elemzése, valamint azoknak a területeknek a feltárása, amelyekbe a jövőben a mezőgazdasági fejlesztések eredményesen beilleszthetők.

A jelenlegi térségi állatitermék-előállítás feltételrendszerének kimutatásához és a jövőbeni fejlesztési irányzatok kidolgozásához alkalmazható vizsgálati és elemzési módszerek kidolgozását is elvégeztem.

A kutatások és vizsgálatok elvégzéséhez az alábbi információgyűjtési és vizsgálati módszerek kerültek alkalmazásra:

- Térségi levéltárakban, a vizsgált települések könyvtáraiban és a győri MTA Regionális Kutatóközpontban végzett dokumentumelemzés, terepi bejárások.
- A térség jelenlegi gazdálkodási feltételeinek megismeréséhez és értékeléséhez a megye gazdálkodási tendenciáinak, gazdálkodási programjainak, a szövetkezetek kimutatásainak tanulmányozása, a térség falugazdászai jelentéseinek, valamint a települések politikai és gazdasági vezetők véleményének elemzése és a térség mezőgazdaságát szemléltető digitális térképek tanulmányozása.
- A vizsgált térség fejlesztési irányzatainak és lehetőségeinek feltárásához az országos fejlesztési tendenciáinak, a megye területfejlesztési programjainak, a Szigetköz fejlesztési és rehabilitációs koncepcióinak, a térség vidékfejlesztési stratégiai tervének tanulmányozása.
- A tájkörzet további speciális fejlesztési irányzatainak megismeréséhez kidolgozott és megszervezett „Szigetközösen" elnevezésű, fejlesztési ötleteket begyűjtő pályázat egészítette ki a módszereket.

Látható az előzőekből, hogy a téma sajátosságából adódóan az értékeléshez több vizsgálati módszer (dokumentumelemzés, összehasonlító vizsgálatok, statisztikai elemzés, SWOT) alkalmazása és kombinálása, továbbá modellalkotási eljárás alkalmazása vált szükségszerűvé.

(1) *A helyzetértékelési eljárás és modell* alkalmazásával elvégezhető egy adott térség mezőgazdálkodásának – a hagyományokon alapuló, a térség sajátosságait is magába foglaló – helyzetértékelési vizsgálata. Az eljárás első szintjén a begyűjtött és rendszerezett adatok ciklushatás vizsgálatával kimutatható a vizsgált gazdaság, illetve üzem gazdálkodási jellemzője az adott időszakban. A statisztikai elemzés eredményei ezt követően kiegészülhetnek az elvégzett SWOT analízis erősségek és gyengeségek pontjában feltárt tényezőkkel. Az eljárás következő lépésében összehasonlító vizsgálatok végezhetők az országos és megyei tendenciákkal, majd az adott térség mezőgazdaságát tárgyaló irodalmak eredményeivel és megállapításaival.

Az így felépített *összefüggésrendszerből* levont következtetések – a sokrétű megközelítés eredményeként – tudományosan megalapozhatók. A következtetések elemzési tényezőkre bontásával további vizsgálatok elvégzésére nyílik lehetőség.

(2) *A feladat-meghatározási eljárás és modell* a helyzetértékelési modellre épül. A helyzetértékelési modell végkövetkeztetéseivel kimutatható az adott térség mezőgazdaságának feltételrendszere, megismerhetők a jelenlegi helyzet főbb problémái, a fejlesztést gátló tényezők. A feladat-meghatározási eljárásban az elemzési tényezők (problémák) megoldása jelenti a *feladatot*. A feladatok végrehajtásához „megvalósítási lépések" kapcsolhatók. A hozzárendelhető lépések kidolgozásához az eljárással feltárhatók és feldolgozhatók az adott fejlesztési területre vonatkozó országos, megyei fejlesztési tervek, a tájegység fejlesztési stratégiája. A feladatok megvalósítását célzó lépések kidolgozásába beépített SWOT analízisben a térségi szakemberek, gazdálkodók véleményei is megjelennek. Végül is így a fejlesztési lehetőségek egyes feladatai kivitelezhetősége is megalapozható.

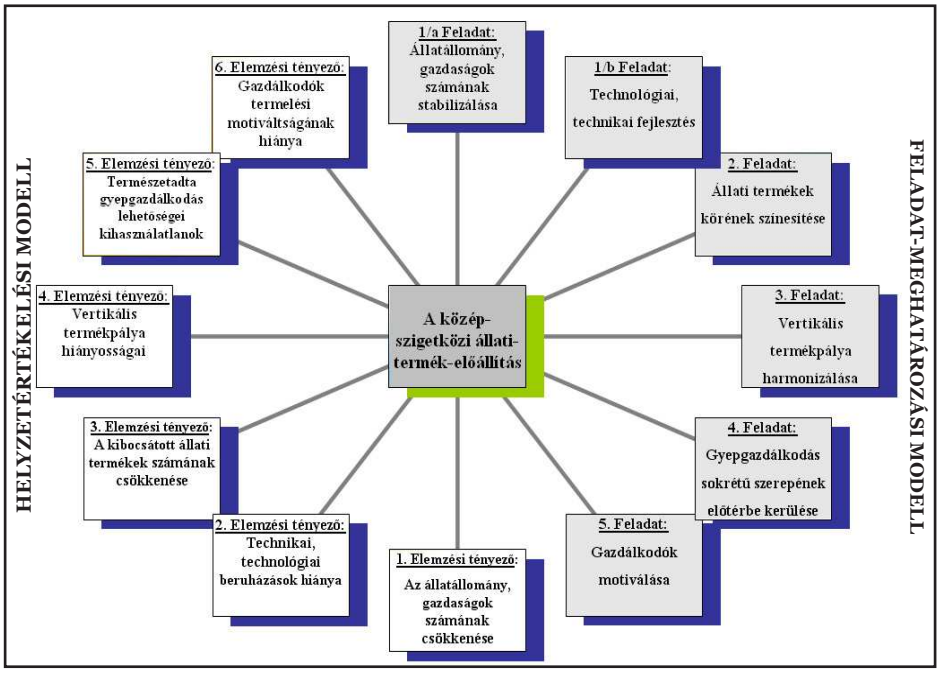
(3) *Fejleszthető területek kijelölése és kapcsolatrendszerük meghatározásával* kijelölhetők azok a területek, amelyek a fejlesztési stratégiában támogatást kaphatnak, ezáltal a fejlesztés a támogatott területekre koncentrálódik.

A VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Az ismertetett vizsgálati módszerek segítségével felépített és megvalósított vizsgálatok eredményeit összegző *„Helyzetértékelési modellt"*, valamint a térség állat-

I.ábra

A közép-szigetközi állatitermék-előállítás tényezőrendszere a Helyzetértékelési modell és Feladat-meghatározási modell eredményeiből

Forrás: saját vizsgálati eljárás és összeállítás

tenyésztésének fejlesztéséhez szükséges feladatokat összegző *„Feladat-meghatározási modellt”* az 1. ábra szemlélteti.

A vizsgált térségben a vidékfejlesztési irányok kijelölésére, a fejlesztési terv kidolgozására és végrehajtására, a LEADER programokban való részvétel, valamint a támogatások elnyerése érdekében 2005 májusában megalakult a *Felső- és Közép-Szigetközi (F+K Szigetközi) LEADER Akciócsoport*. Az akciócsoportba 13 település tarozik. A helyi akciócsoport elkészítette *„Szigetköz, természetesen”* címmel a Szigetköz vidékfejlesztési tervezetét.

A térségi vidékfejlesztési szervezetek legfőbb céljuknak az életminőség javítását tekintik, ennek megfelelően alakították ki a térségben támogatható tevékenységeket:

(1) Intézkedés: Természeti értékek védelme, bemutatása

(2) Intézkedés: Civil szervezetek erősítése

(3) Intézkedés: Településkép javítása

(4) Intézkedés: Turisztikai rendszer fejlesztése

(5) Intézkedés: Alternatív jövedelemszerzés

A vizsgálatokkal megállapítható, hogy a LEADER+ program keretében 2006-ban a térségben a legtöbb támogatott pályázat a Településkép javítása, a Turisztikai rendszer fejlesztése és a Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása intézkedéscsoportból került ki.

Kimutatható, hogy a képzések elősegítését célzó, a „Közösségfejlesztő tréningek” szervezését támogató pályázati lehetőségek, az „Identitástudatot” elősegítő rendezvények, az „Együttműködést segítő” kezdeményezések, „Hagyományápolási törekvések”, a „Mezőgazdasági termékek és szolgáltatások” vidékfejlesztésben történő hasznosítására irányuló támogatások (egyelőre) kihasználatlanok.

A helyi szervezetek a Szigetköz vidékfejlesztési törekvéseiben a továbbiakban hasznosítani kívánják a tájegység mezőgazdasága által nyújtott lehetőségeket is. A megállapítást alátámasztja, hogy a térségi törekvések kiemelik *és támogatják mintagazdaságok létrehozását és fejlesztését, ökológiai gazdálkodási módszerek népszerűsítését, lovas fogatok működtetését, gépek beszerzését helyi termékek előállításának és piacra jutásának segítése érdekében, vásárok szervezését, vásárokon való részvételt, a helyi termékek feldolgozó, csomagoló kapacitásának növelését.*

Az elemzésekből megállapíthatók a térség állattenyésztésének azon területei, amelyek a jövőben támogatást kaphatnak. Ezekhez hozzárendelve a helyzetértékelés megállapításait és a fejlesztés alapvető feladatait, figyelemmel a mezőgazdaság jövőbeni tendenciáira kerültek meghatározásra az állatitermék-előállítás fejleszthetőterületeiéskapcsolatrendszere (1. táblázat).

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Horváth E. (2007): A gyephasznosítás újszerű modellje a Közép-Szigetközben. Gazdálkodás 4. sz., 78-81. pp. – (2) Horváth E. (2008): Az állatitermék-előállítás helyzete és fejlesztésének lehetőségei a Szigetközben. Doktori értekezés. – (3) „Szigetköz természetesen” – A Felső- és Közép-Szigetközi LEADER akciócsoport helyi vidékfejlesztési terve (2006). www.kimle.hu – (4) „Szigetközösen” térségfejlesztési ötleteket felsorakoztató pályázat pályamunkái (2006 július-november).

1. táblázat

A közép-szigetközi állatitermék-előállítás fejleszthető területei és azok kapcsolatrendszere

A közép-szigetközi állatitermék-előállításban fejleszthető területek	Párhuzam a F+K Szigetközi Vidékfejlesztési Tervezet intézkedéscsoportjával	Várható hatás és eredmény
1. Helyi gazdálkodási rendszerek gazdálkodási feltételeinek javítása	Ökológiai gazdálkodás népszerűsítése Helyi termékek előállítása, piacra jutása	Technikai fejlődés, szerkezetátalakítás, termékváltás, javul a vidék népességmegtartó ereje
2. A Szigetköz állattenyésztési kultúrájának kiaknázása	Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása Hagyományőrzés, kutatás Turisztikai infrastruktúra fejlesztése Helyi termékek előállítása Kiveszőfében lévő mesterségek tanítása	Turisztikai rendszer bővülése, környezettudatos oktatás elősegítése, szerep a környezetkímélő technológiák elterjesztésében
3. A Szigetközben előállított állati termékek minősége	Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása Ökológiai gazdálkodás népszerűsítése Helyi termékek előállítása, piacra jutása	Minőségváltás, termékkör bővülés, technológiai és technikai fejlődés
4. Térségi gazdálkodók összefogása és a gazdasági kapcsolatok erősítése	Civil szervezetek erősítése Helyi termékek előállítása és piacra juttatása	Javuló értékesítés, gazdálkodói feltételek javulása, helyi termékek feldolgozásának fokozása
5. A gyephasznosítás újragondolása az állatitermék-előállításban	Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása Környezettudatos magatartás terjedése Helyi termék előállítása	Környezetvédelem, tájrehabilitáció, termékbővülés, turisztikai érték bővítése, szerep az oktatásban
6. Változtatás a területhasználati tendenciákon	Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása Környezettudatos magatartás elősegítése Helyi termékek előállítása	Környezettudatos magatartás terjedése, minőségváltás, versenyképesség javulása
7. Tájjellegű termékek előállításának hangsúlyozása	Alternatív jövedelemszerzés Turisztikai infrastruktúra fejlesztése Turisztikai marketing fejlesztése	Termékbővülés, javuló értékesítés, munkahelyteremtés, jövedelemtermelés, turisztikai *értékbővülés*
8. Gazdálkodók információellátottsága	Szigetköz természeti értékeinek védelme, bemutatása Ökológiai gazdálkodás Képzések a falusi turizmus témakörében	Információs infrastruktúra javulása, korszerű gazdálkodási technikák terjedése, munkahelyteremtés
9. Térségi (állati) termékek disztribúciós rendszere	Helyi termékek előállítása, piacra juttatása	Javuló és bővülő értékesítés, minőségváltás, termékbővülés, munkahelyteremtés

Forrás: saját vizsgálati eljárás és összeállítás